

УДК 364(100)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.6.10>

Андрій КОЛОСОК

кандидат економічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Україна, 43025

ORCID: 0000-0001-9167-5430

Scopus-Author ID: 36069569400

Web of Science Researcher ID: W-6262-2018

Олена БЄЛКІНА-КОВАЛЬЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0001-7115-3889

Бібліографічний опис статті: Колосок, А., Белкіна-Ковальчук, О. (2022). Зарубіжний досвід соціального захисту населення. *Ввічливість. Humanitas*, 6, 31–37, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.6.10>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Метою дослідження є аналіз зарубіжного досвіду соціального захисту населення та визначення перспектив його застосування в Україні.

У статті досліджено континентальну, англосаксонську, скандинавську, південно-європейську, неоліберальну моделі соціального захисту населення, виокремлено властиві їм характеристики, переваги та недоліки, зазначено країни де вони застосовуються.

Сформовано основні тенденції характерні адміністративному і правовому регулюванню системи соціального захисту в розвинутих державах світу: стале зростання асортименту та якості соціальних послуг; пріоритетне соціальне обслуговування дітей з особливими потребами і дітей, позбавлених батьківської опіки; максимальне делегування функцій соціального захисту від органів центральної державної влади до місцевого самоврядування, а також передання відповідного фінансового ресурсу; активне залучення громадських організацій, волонтерів, благодійних фондів до вирішення проблем осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах; створення конкурентних умов для приватних надавачів соціальних послуг; забезпечення громадянам права на соціальне обслуговування та постійний контроль за якістю наданих соціальних послуг та особами які їх отримали.

Вказано, що у вітчизняній системі соціального захисту необхідно поєднати кращі сторони англосаксонської, континентальної та скандинавської моделей, нівелюючи їх негативні якості. Зокрема, в англосаксонській моделі слід перейняти підходи щодо обмеження кількості пільговиків, отримувачів субсидій та інших видів соціальної допомоги; в скандинавській необхідно запозичити всеохоплюючу систему соціального страхування, за принципом мінімізації відсотка страхування та максимізації кількості застрахованих від всіх можливих соціальних ризиків; в континентальній моделі необхідно перейняти стабільність законодавства, правил соціального страхування та отримання соціальних допомог і виплат.

Перспективи подальших досліджень полягають в удосконаленні механізму забезпечення соціальних гарантій населенню в післявоєнний період з урахуванням зарубіжного досвіду.

Ключові слова: соціальний захист, соціальне забезпечення, зарубіжний досвід.

Andrii KOLOSOK

PhD in Economics, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Social Pedagogy and Pedagogy of Higher School, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13, Voli Avenue, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-9167-5430

Scopus-Author ID: 36069569400

Web of Science Researcher ID: W-6262-2018

Olena BIELKINA-KOVALCHUK

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Social Work and Pedagogy of Higher School, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Avenue, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0001-7115-3889

To cite this article: Kolosok, A., Bielkina-Kovalchuk, O. (2022). Zarubizhnyi dosvid sotsialnoho zakhystu naseleння [Foreign experience of social protection of the population]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 6, 31–37, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.6.10>

FOREIGN EXPERIENCE OF SOCIAL PROTECTION OF THE POPULATION

The purpose of the study is to analyze the foreign experience of social protection of the population and determine the prospects for its application in Ukraine.

The article examines the continental, Saxon, Scandinavian, Southern European, new liberal models of social protection of the population, highlights their characteristics, advantages and disadvantages, indicates the countries where they are used.

The main trends characteristic of the administrative and legal regulation of the social protection system in the developed countries of the world have been formed: constant growth of the range and quality of social services; priority social services for children with special needs and children deprived of parental care; maximum delegation of social protection functions from central state authorities to local self-government, as well as the transfer of the appropriate financial resource; active involvement of public organizations, volunteers, charitable foundations in solving the problems of persons who find themselves in difficult life circumstances; creation of competitive conditions for private providers of social services; providing citizens with the right to social services and constant control over the quality of provided social services and the persons who received them.

It is indicated that in the national system of social protection it is necessary to combine the best aspects of the Anglo-Saxon, continental and Scandinavian models, eliminating their negative qualities. In particular, the Anglo-Saxon model should adopt approaches to limiting the number of beneficiaries, recipients of subsidies and other types of social assistance; it is necessary to borrow a comprehensive social insurance system from the Scandinavian one, based on the principle of minimizing the percentage of insurance and maximizing the number of insured against all possible social risks; in the continental model, it is necessary to adopt the stability of legislation, rules of social insurance and receipt of social benefits and payments.

Prospects for further research are to improve the mechanism of providing social guarantees to the population in the post-war period, taking into account foreign experience.

Key words: social protection, social security, foreign experience.

Актуальність проблеми. Тривалі бойові дії на території України призвели до тяжкого соціально-економічного стану держави. Стрімко зростає кількість внутрішньо переміщених осіб, учасників бойових дій, інших осіб які опинились в складних життєвих обставинах та потребують комплексного соціального захисту. Значне збільшення соціальної складової для бюджету країни в умовах коли пріоритетним є військовий напрямок, спричинює колапс розрахунків та потребує пошуку додаткових джерел фінансування.

Нині зовнішніми джерелами фінансування соціальної сфери в Україні є кошти Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки, Великобританії та інших союзників держави. Аби їх максимально залучити та ефективно розподілити необхідно вивчати зарубіжний досвід соціального захисту країн партнерів, розуміти специфіку їх підходів до благодійництва, гуманітарної допомоги, соціального забезпечення населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості зарубіжного досвіду соціального захисту населення досліджувало багато

вітчизняних вчених, зокрема Венгуренко Т. та Ясентюк А. вивчаючи зарубіжний досвід соціального захисту, розробили типологію основних моделей соціального страхування (Венгуренко, 2020).

Мішина С. В., Мішин О. Ю. розглядали американський досвід надання соціальних виплат, їх склад, перелік та умови надання. Науковці виділили характерні риси американської системи соціального захисту: соціальна підтримка осіб, які зазнали дії соціальних ризиків; охоплення системою соціального захисту лише того населення, яке не має джерел існування та можливості забезпечити себе самостійно; адресність та верифікація соціальної допомоги; значний рівень поінформованості населення щодо можливостей отримання соціальної допомоги; широке використання онлайн сервісів; різноманітна підтримка безробітних (Мішина, 2021).

Дослідження Миценко І. М. та Решитько Т. В. присвячені розробці пропозицій щодо нормативного-правового регулювання аспектів соціального захисту осіб зайнятих в особистих селянських господарствах (Миценко, 2018).

Любецька М. М. зосередила свою увагу на особливостях надання соціальних послуг та здійснення соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах в країнах Європи та США (Любецька, 2018).

Особливо актуальним є дослідження Марко І. Ю., Марко Є. І., Чернишова І. М., в якому розглянуто зарубіжний досвід забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців, та відзначено що соціальний захист військовослужбовців або надані державою соціальні гарантії у вигляді достатнього матеріального та фінансового забезпечення військовослужбовцям гарантують ефективне функціонування збройних сил будь-якої держави (Марко, 2019).

Більш вузьким є предмет дослідження Бурлаки О., в якому розглянуто зарубіжний досвід соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і можливості його використання в Україні. Значну увагу в дослідженні присвячено формуванню стандартів (правил) виховання дітей у прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу та інших закладах сімейного виховання дітей, що позбавлені батьківського піклування. (Бурлака, 2020).

Гордієнко Л. А. досліджувала зарубіжний досвід фінансування соціальних програм та особливості його впровадження в Україні. Приділила значну увагу аналізу соціальних програм, які спільно фінансуються вітчизняними державними структурами та міжнародними організаціями ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ (Гордієнко, 2020).

Бондар М.І. Дослідив світовий досвід реалізації державної політики щодо соціального захисту різних країн Європи та Америки, визначив шляхи реалізації ефективної державної політики щодо соціального захисту населення, окреслив основні моделі систем соціального захисту громадян (Бондар, 2021).

Степанова О. В. дослідила провідний зарубіжний досвід фінансування системи соціального захисту населення та її секторів у централізованих та децентралізованих країнах, визначила принципи розподілу функцій фінансування різних секторів соціального захисту між рівнями влади в країнах ЄС (Степанова, 2016).

Помаза-Пономаренко А. Л. проаналізувала стан забезпечення державою соціального роз-

витку та регіональної безпеки в європейській країнах та визначила основні напрями подальшого соціального розвитку України в контексті її безпеки (Помаза-Пономаренко, 2016).

Метою дослідження є аналіз зарубіжного досвіду соціального захисту населення та визначення перспектив його застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кожна країна має свої характерні особливості системи соціального захисту населення, проте можна їх згрупувати за схожими рисами. Зокрема, більшістю науковцями прийнято виділяти наступні моделі соціального захисту населення: континентальну, англосаксонську, скандинавську, південно-європейську, неоліберальну. Проте необхідно відмітити, що серед науковців не має консенсусу, щодо кількості моделей, їх властивостей та належності країн (таблиця 1).

Основоположником континентальної системи соціального захисту населення був перший канцлер Німецької імперії Отто фон Бісмарк. Намагаючись зменшити соціальну напругу в суспільстві та не допустити революції, він вперше на загальнодержавному рівні запровадив соціальне страхування (пенсійне, медичне, на випадок інвалідності та нещасного випадку).

Характерною рисою континентальної моделі є тісна взаємозалежність рівня соціального захисту від тривалості трудового стажу. Отже, основою даної моделі є соціальне страхування, а всі соціальні виплати здійснюються з страхових внесків сплачених роботодавцями та застрахованими працівниками. Причому, континентальна модель передбачає прямопорційну залежність, між величиною страхових виплат та сумою страхових внесків.

Нині, континентальна модель соціального захисту характерна для країн, що у 1880-ті роки належали до Німецької імперії, або межували з нею чи піддавались її геополітичному впливу, а саме Німеччина, Австрія, Угорщина, Бельгія, тощо. Проте необхідно відмітити що сучасна континентальна модель соціального захисту відійшла від класичного розуміння і формується не лише на соціальному страхуванні. Зокрема, малозабезпечені члени суспільства, які не мають трудового стажу з об'єктивних причин (вроджена інвалідність, статус біженця,

Таблиця 1

Характеристика моделей соціального захисту населення

Модель	Характеристика	Країни
Континентальна	Базується на соціальному страхуванні, основними джерелом соціальних виплат є страхові внески роботодавців та працівників, існує прямопропорційна залежність між трудовим стажем працівника та рівнем його соціального захисту. Допускає мінімальну соціальну допомогу особам без страхового стажу.	Німеччина, Австрія, Угорщина, Бельгія...
Англосаксонська	Базується на універсальності та стандартизації соціального захисту населення, передбачає національну всеохопленість соціальними гарантіями з низькими соціальними виплатами, що фінансуються як з фондів соціального страхування так і з державного та місцевих бюджетів.	Велика Британія, Ірландія...
Скандинавська	Базується на значному перерозподілі доходів між багатими та бідними за рахунок прогресивної шкали оподаткування, забезпечує високий рівень соціальних гарантій для всіх громадян, соціальне страхування є другорядним проте його значення поступово зростає.	Данія, Швеція, Норвегія та Фінляндія...
Південно-європейська	Базується інститутах громадянського суспільства, де більшість функцій соціального захисту перекладені на сім'ю та родичів, характеризується низьким рівнем та асиметричністю соціальних видатків.	Італія, Іспанія, Греція, Португалія
Неоліберальна	Базується на соціальному партнерстві між роботодавцями та найманими працівниками за посередництва профспілок, держава втручається лише за потреби вирішити конфліктні ситуації чи забезпечити мінімальні соціальні гарантії.	Сполучені Штати Америки

тощо...), отримують соціальну допомогу, що фінансується з відповідних статей державного чи місцевих бюджетів. Отже, сучасний розвиток суспільства призводить до модифікації континентальної моделі соціального захисту, відступу від засад сформованих Отто фон Бісмарком, та збільшення частки бюджетного фінансування соціальної сфери.

Англосаксонська модель соціального захисту заснована Генрі Вільямом Беверіджем у Європі характерна для Великої Британії та Ірландії. Дана модель передбачає: всезагальність (універсальність) соціального захисту, тобто розповсюдження на всіх членів суспільства, які його потребують; одноманітність та уніфікацію соціальних послуг, що забезпечується стандартизацією та чіткою регламентацією методики нарахування та порядку отримання соціальних допомог, пенсій, субсидій, пільг тощо; національну солідарність фінансування соціального захисту.

Отже, англосаксонська модель передбачає фінансування соціального захисту населення з страхових фондів та державного і місцевих бюджетів. Зокрема, сімейні виплати і видатки на охорону здоров'я фінансуються із державного бюджету, а інші соціальні виплати покриваються страховими внесками працівників та роботодавців. Дана модель відрізняється від континентальної низькими соціальними

виплатами з соціального страхування, при максимальному охопленні громадян соціальним забезпеченням.

В таких економічно розвинутих країнах як Данія, Швеція, Норвегія та Фінляндія сформувалась скандинавська модель соціального захисту, яка забезпечує соціальні гарантії високого рівня кожному громадянину. Дана модель характеризується широким охопленням різних соціальних ризиків та складних життєвих обставин, які потребують державної підтримки. Необхідні соціальні послуги та допомоги, гарантується усім мешканцям країни і не залежать повною мірою від сплачених страхових внесків.

Завдяки активній політиці перерозподілу доходів, в країнах скандинавської моделі забезпечується високий рівень соціальних виплат, проте для цього необхідна інституційна організація суспільства, податкова дисциплінованість, відданість принципам загального державного добробуту. Фінансування системи соціального захисту у даній моделі забезпечується завдяки широкій базі та прогресивній шкалі оподаткування, а страхові внески роботодавців та працівників мають другорядне значення.

Необхідно відмітити, що для скандинавської моделі соціального захисту у її класичному вигляді, характерне добровільне страхування на випадок безробіття, яке керується профспіл-

ковими організаціями і не залежить від державної політики. Тобто працівники не сплачували страхові внески до соціальних фондів, а забезпечувались соціальним захистом за рахунок сплати прибуткового та інших податків.

Нині, у зв'язку з стрімким подорожчанням енергоресурсів, кризами спричиненими коронавірусом та військовими діями в Україні, у скандинавській моделі соціального захисту виокремилась тенденція зменшення соціальних видатків держави та зростання ролі соціального страхування.

Південно-європейська модель соціального захисту характерна для Італії, Іспанії, Греції та Португалії. Дана модель була створена останніми десятиліттями, вона досі розвивається і є перехідним етапом формування системи соціального захисту, характеризується відносно низьким рівнем соціальних виплат, де більшість функцій соціального забезпечення перекладені на членів сім'ї та родичів. Отже, громадські суспільні інститути та члени родини займають ключове значення в соціальному захисті, а держава здійснює пасивну соціальну політику орієнтовану на компенсацію зменшення доходів окремих соціальних верств чи категорій осіб. Також для південно-європейської моделі характерна асиметрія в структурі соціальних видатків. Зокрема, в Італії найбільша частину соціальних виплат складають пенсії (близько 15% від валового внутрішнього продукту за середньоевропейської норми у 12%), а на соціальну допомогу пов'язану з материнством, малозабезпеченістю, безробіттям виділяють лише 1% від ВВП, хоча по українським міркам, це теж солідна сума.

Неоліберальна модель соціального захисту характерна для Сполучених Штатів Америки, її суть полягає в самостійному вирішенні проблем соціального захисту між роботодавцями та найманими працівниками, шляхом укладання колективних договорів, формування корпоративних соціальних та пенсійних фондів, де права працівників відстоюються профспілками, а держава забезпечує мінімальні соціальні гарантії, контроль за їх виконанням та слугує арбітром при вирішенні конфліктних ситуацій.

Висновки. Проаналізувавши зарубіжний досвід соціального захисту населення ми прийшли до наступних висновків:

У порівнянні із зарубіжними вітчизняна система соціального захисту є надзвичайно

складною, регулюється великою кількістю нормативно-правових документів та обслуговує значний контингент осіб. В Україні більше половини домогосподарств отримують житлову субсидію в опалювальний період, кожний четвертий пільговик, постійно зростає кількість внутрішньо переміщених осіб, учасників бойових дій, інших осіб які опинились в складних життєвих обставинах.

Порівнюючи національну модель соціального захисту з найбільш застосовуваними у розвинутих країнах світу, можна констатувати, що у вітчизняній системі соціального захисту необхідно поєднати кращі сторони англосаксонської, континентальної та скандинавської моделей, нівелюючи їх негативні якості. Зокрема, в англосаксонській моделі слід перейняти підходи щодо обмеження кількості пільговиків, отримувачів субсидій та інших видів соціальної допомоги; в скандинавській необхідно запозичити всеохоплюючу систему соціального страхування, за принципом мінімізації відсотка страхування та максимізації кількості застрахованих від всіх можливих соціальних ризиків; в континентальній моделі необхідно перейняти стабільність законодавства, правил соціального страхування та отримання соціальних допомог і виплат. Таким чином, наявність в країні збалансованої системи соціального захисту населення, мінімізує можливість соціальних революцій, збільшує рівень соціальної безпеки та сприяє політичній і економічній стабільності загалом.

Окрему увагу необхідно приділити американському досвіду надання соціальних виплат, який характеризується значною поінформованістю населення щодо можливості оформлення соціальної допомоги, високим рівнем її адресності та верифікованості, індивідуальним підходом до кожного соціального клієнта. На основі аналізу досвіду соціальних виплат США, у вітчизняній системі соціального захисту необхідно: підвищити ефективність соціального аудиту, розширити можливості соціальних інспекторів для верифікації права громадян на призначення соціальних допомог; розширити функціонал соціальних онлайн сервісів, забезпечити їх роботу у будь-якій місцевості та з будь якої платформи, в тому числі через портал Дія; впровадити різноманітні програми по наданню тимчасової про-

дуктової допомоги малозабезпеченим особам; запровадити обов'язкове медичне страхування усіх верст населення з диференційованими підходами до кожної соціальної групи; урізноманітнити допомогу по безробіттю шляхом впровадження стимулюючих програм самостійної зайнятості.

В результаті аналізу передового зарубіжного досвіду з соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства і батьківства, необхідно виділити наступні перспективні напрямки підвищення його ефективності в Україні:

– запровадження інтенсивного процесу деінституціалізації та дерегуляції опіки над дітьми, які позбавлені батьківського піклування, а саме запровадження сімейних форм виховання дитини шляхом дії фінансового механізму «Гроші ходять за дитиною»;

– стимулювання народжуваності, формування інституту прийомної сім'ї та дитячого будинку сімейного типу, шляхом використання німецького та польського досвіду через надання суттєвих податкових пільг, прямопорційних кількості народжених або взятих під опіку дітей;

– розроблення та законодавче затвердження, згідно прикладу Великобританії, стандартів

(правил) виховання дітей, позбавлених батьківської опіки в прийомних сім'ях, дитячих будинках, тощо.

Отже, до основних тенденцій характерних адміністративному і правовому регулюванню системи соціального захисту в розвинутих державах світу можна віднести: стає зростання асортименту та якості соціальних послуг; пріоритетне соціальне обслуговування дітей з особливими потребами і дітей, позбавлених батьківської опіки; максимальне делегування функцій соціального захисту від органів центральної державної влади до місцевого самоврядування, а також передання відповідного фінансового ресурсу; активне залучення громадських організацій, волонтерів, благодійних фондів до вирішення проблем осіб, які опинилися в складних життєвих обставинах; створення конкурентних умов для приватних надавачів соціальних послуг; забезпечення громадянам права на соціальне обслуговування та постійний контроль за якістю наданих соціальних послуг та особами які їх отримали.

Перспективи подальших досліджень полягають в удосконаленні механізму забезпечення соціальних гарантій населенню в післявоєнний період з урахуванням зарубіжного досвіду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Венгуренко Т., Ясентюк А. Зарубіжний досвід соціального страхування та перспективи його застосування в Україні. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 4. С. 118–124. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.04.118>
2. Мішина С. В., Мішин О. Ю. Американський досвід надання соціальних виплат. *Економіка та держава*. 2021. № 9. С. 80–86. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.9.80>
3. Миценко І. М., Решитько Т. В. Зарубіжний досвід у вирішенні проблем соціального захисту населення. *Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна «Проблеми економіки транспорту»*. 2018. № 16. С. 85–92. DOI: <https://doi.org/10.15802/pte.v0i16.152741>
4. Любецька М. М. Аналіз зарубіжного досвіду надання соціальних послуг, здійснення соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 19. С. 109–116. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/19_2018/24.pdf (дата звернення: 3.01.2023).
5. Марко І. Ю., Марко С. І., Чернишова І. М. Зарубіжний досвід забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців. *Історичні, соціальні та організаційні аспекти проблем дослідження воєнної науки та освіти*. 2019. № 6. С. 135–142. DOI: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2019-2-66/135-142>
6. Бурлака О. Зарубіжний досвід соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і можливості його використання в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 59–64. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.1.11>
7. Гордієнко Л. А. Зарубіжний досвід фінансування соціальних програм та особливості його впровадження в Україні. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2020. № 4. С. 25–33. DOI: <https://doi.org/10.33244/2617-5932.4.2020.25-33>
8. Бондар М.І. Соціальне забезпечення та соціальний захист в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-10>
9. Степанова О. В. Фінансування соціального захисту в умовах децентралізації: зарубіжний досвід та національні реалії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 22. С. 73–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_22_16 (дата звернення: 4.01.2023).

10. Помаза-Пономаренко А. Л. Зарубіжний досвід забезпечення державою соціального розвитку та регіональної безпеки. *Актуальні проблеми державного управління*. 2016. 1(49). С. 1–6. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/3103/1/01.pdf> (дата звернення: 4.01.2023).

REFERENCES:

1. Vengurenko, T., & Yasentyuk, A. (2020). Zarubizhnyi dosvid sotsialnoho strakhuvannya ta perspektyvy yoho zastosuvannya v Ukraini [Foreign experience of social insurance and prospects of its application in Ukraine]. *Ekonomichnyi analiz – Economic analysis*, 30 (4), 118–124. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.04.118> [in Ukrainian].
2. Mishyna, S.V., & Mishyn, O. Yu. (2021). Amerykanskiy dosvid nadannia sotsialnykh vyplat [American experience in providing social payments]. *Ekonomika ta derzhava – Ekonomika ta derzhava*. 9. 80–86. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.9.80> [in Ukrainian].
3. Mytsenko, I.M., & Reshitko, T.V. (2018). Zarubizhnyi dosvid u vyrishenni problem sotsialnoho zakhystu naselennia [Foreign experience in solving problems of social protection of population]. *Problemy ekonomiky transport – Problemi ekonomiki transportu*. 16. 85–92. DOI: <https://doi.org/10.15802/pte.v0i16.152741> [in Ukrainian].
4. Liubetska, M.M. (2018). Analiz zarubizhnoho dosvidu nadannia sotsialnykh posluh, zdiisnennia sotsialnoho suprovodu simei (osib), yaki perebuvali u skladnykh zhyttievykh obstavynakh [Analysis of external experience to provide social services, implementing the social supply of families (persons) which are experienced in life conditions of living]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 19. 109–116. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/19_2018/24.pdf [in Ukrainian].
5. Marco, I.Yu., Marco, Ye.I., & Chenyshova, I.M. Zarubizhnyi dosvid zabezpechennia sotsialnykh harantii viiskovo-sluzhbovtiv [Foreign Experience of Providing Social Guarantees of the Servicemen]. *Istorychni, sotsialni ta orhanizatsiini aspekty problem doslidzhennia voiennoi nauky ta osvity – Historical, social and organizational aspects of problems for research of military science and education*. 2(66). 135–142. DOI: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2019-2-66/135-142> [in Ukrainian].
6. Burlaka, O. (2020). Zarubizhnyi dosvid sotsialnoho zakhystu ditei-syrit ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannya, i mozhlyvosti yoho vykorystannia v Ukraini [Foreign experience of social protection of orphans and children deprived of parental care, and identifies the possibility of its use in Ukraine]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i parvo-Entrepreneurship, Economy and Law*. 1. 59–64. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.1.11> [in Ukrainian].
7. Hordiienko, L. A. (2020). Zarubizhnyi dosvid finansuvannya sotsialnykh prohram ta osoblyvosti yoho vprovadzhennia v Ukraini [Foreign experience in financing social programs and the features of its implementation in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk. Seriya: finansy, oblik, opodatkuvannya – Economic Herald. Series: finance, accounting, taxation*. 4. 25–33. DOI: <https://doi.org/10.33244/2617-5932.4.2020.25-33> [in Ukrainian].
8. Bondar, M.I. (2021). Sotsialne zabezpechennia ta sotsialnyi zakhyst v Ukraini [Social security and social protection in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*. 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-10> [in Ukrainian].
9. Stepanova, O. V. (2016). Finansuvannya sotsialnoho zakhystu v umovakh detsentralizatsii: zarubizhnyi dosvid ta natsionalni realii. [Financing of social protection under decentralization: foreign experience and national realities]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 22. 73–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_22_16 [in Ukrainian].
10. Pomaza-Ponomarenko, A. L. (2016). Zarubizhnyi dosvid zabezpechennia derzhavoiu sotsialnoho rozvytku ta rehionalnoi bezpeky [Foreign experience of providing state social development and regional security]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia – Pressing problems of public administration*. 1(49). 1–6. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/3103/1/01.pdf>